

Olin siellä minäkin

Historiallisen Aikakauskirjan numerossa 1/2024 Jyrki Vesikansa muisteli kokemuksia lehden hallinnosta vuosituhannen vaihteessa otsikolla ”Väärä todistus HAikin vaiheista”. Otsikko oli loistavasti valittu, sillä tekstin sisältö koostuu kokoelmasta väärinmuistamisia ja todellisuutta muokkaavia kertomuksia menneistä tapahtumista. Tekstin suuri ansio on kuitenkin, että se osoittaa tohtori Vesikansan käsitysten täydellisestä muutoksesta – eikä ollenkaan huonompaan suuntaan.

Kysymys tiedelehti HAikin suhteesta historian popularisointiin on asia, joka näyttää tulleen keskusteluun ainakin 1990-luvun alkaessa päätelleen siitä, että päätoimittajana aloittanut professori Ohto Manninen kosketteli aihetta linjakirjoituksessaan vuonna 1991. Hän totesi, että julkaisijajärjestöillä Suomen Historiallisella Seuralla ja Historian Ystävien Liitolla oli erilaiset tarkoitusperät. Historiallinen Seura pyrki tieteen edistämiseen ja Ystävien Liitto taas tiedon popularisointiin. Näiden intressien yhdistäminen oli lehdessä toiminut, mutta prioriteetti oli selvä: tavoitteena oli julkaista tieteellisesti korkeatasoista ja selkeästi kirjoitettua tekstiä.¹

Kun HAikin aika raskasta hallintorakennetta lähdettiin uudistamaan vuonna 1999, avattiin Suomen Historiallisen Seuran ja Historian Ystävien Liiton jo vuodesta 1928 lähtien voimassa ollut kustannussopimus. Käydyissä neuvotteluissa, joihin osallistuin yhtenä SHS:n edustajana, HYL:n edustajat (mm. Vesikansa ja Martti Häikiö) olivat halukkaita puuttumaan myös lehden linjaan ja kääntämään sitä populaarimpaan suuntaan.

Esimerkkinä mainittiin muun muassa Ruotsissa hyvin menestynyt aikakauslehti *Historia*. Historiallisen Seuran hallitus puolestaan oli yksimielisesti sillä kannalla, että maassamme tarvitaan suomenkielinen historia-alan tiedelehti, jonka asema nimenomaan tiedelehtenä tuli turvata ja vahvistaa. On ollut tietysti onnellista, että lukija- ja tukijakunta oli laaja ja koostui myös alan opettajista ja harrastajista. Neuvottelut eivät olleet aivan mutkattomat, mutta lopputuloksena päädyttiin lisäämään kustannussopimukseen muun muassa maininnat siitä, että päätoimittajan tuli olla SHS:n tutkijajäsen ja että artikkelien vertaisarviointi otettaisiin käyttöön.

Toimitusneuvosto ja taloudellinen valtuuskunta korvattiin hallituksella, johon kumpikin järjestö asetti kolme jäsentä aina kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajuus vaihteli hallituksen vaihtuessa. Ensimmäiseksi tehtävä lankesi SHS:n edustajana minun osalleni. Seuraavat vuodet olin varapuheenjohtaja ja uudelleen puheenjohtaja vuosina 2006–2008. Vesikansan puheenjohtajuus kesti vain vuoden 2003.

Alkuvaiheessa hallituksen tärkeä tehtävä oli uuden päätoimittajan valinta Ohto Mannisen seuraajaksi. Useita hakijoita kuultuamme, valituksi tuli professori Juha Sihvola. Hän ei suinkaan ollut mikään Vesikansan ja Häikiön löytämä tähti, vaan SHS:n hallituksen jäsen, jota seuran piirissä arvostettiin ja kannatettiin. Onneksi saatiin aikaan yksimielinen ratkaisu.

Kysymystä Aikakauskirjan popularisoinnista ei kuitenkaan vielä haudattu, vaan erityisesti Vesikansa haaveili sen perään. Hän toi lehden

1. Ohto Manninen, Ei ole entisensä. *Historiallinen Aikakauskirja* 89:1 (1991), 1–2.

hallitukselle vuoden 2003 alussa laatimansa toimintasuunnitelman, jossa hän puuttui lehden sisältöön. Hän katsoi muun muassa, että perusteelliset kirja-arviot tulisi korvata arvioivilla kirjalueteloilla ja tieteellisille artikkeleille olisi muitakin julkaisupaikkoja kuin *Historiallisen Aikakauskirjan* palstat. Tätä SHS:n ja HAikin toimituksen taholla kummeksuttiin.²

Kysymys *Historiallisen Aikakauskirjan* muuttamisesta populaarimmalle linjalle vaimeni, kun Historia Ystävien Liitto perusti vuonna 2003 oman tiedonantajan Historian Ystävän, jota Vesikansa toimitti. Se jaettiin alkuun HAikin liitteenä mutta on nyttemmin sidottu lehden osaksi. Vesikansa myös erosi Aikakauskirjan hallituksesta, ja vuoden 2004 alusta lähtien puheenjohtajana toimi

suurlähettiläs Heikki Talvitie. Hallitus keskittyi nyt lehden taloutta ja toimintaedellytyksiä koskeviin kysymyksiin, ja lehden linjan määrittely jätettiin kustannussopimuksen mukaisesti päätoimittajan vastuulle.

Todettakoon vielä, että mielenmuutos tai ”takinkäyntö” ei välttämättä ole väärin tai paha asia. Sen sijaan todellisuuden värittäminen tai muuntaminen omien muistikuvien tueksi on valitettavan tavallista. Ilmiöön ovat törmänneet monet muistitietoa aineistonaan käyttäneet tutkijat. Tämä pieni katkelma *Historiallisen Aikakauskirjan* menneisyydestä osoittaa mainiosti sen, että ihmisen muistiin perustuvat kertomukset tarvitsevat aina faktantarkastusta ja kriittistä analyysiä.

Pirkko Leino-Kaukiainen
FT, dosentti

2. Asiaa olen käsitellyt aikaisemmin artikkelissa Pirkko Leino-Kaukiainen, Historiatieteen sanansaattaja. *Historiallinen Aikakauskirja* 100 vuotta. *Historiallinen Aikakauskirja* 101:1 (2003), 97–99.